

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

XI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

17 – 18 ЖОВТНЯ 2023 р.

«ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ»

м. Одеса

Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Матеріали ХІ Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 жовтня 2023 року. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2023. – 663 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Були запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем багатьох сфер сучасного бізнесу та новітні управлінські технології в сучасних турбулентних умовах існування підприємств. В доповідях особлива увага приділялась прикладному характеру досліджень та їх впливу на поліпшення економічної ситуації в країні.

Науковий редактор Козак К.Б. - д-р екон. наук, професор, директор ННПЕіМ ім. Г. Е. Вейнштейна ОНТУ

Редакційна колегія:

Агеева І.М. – к.е.н., доц., Басюркіна Н.Й. – д.е.н., проф., Баранюк Х.О. – к.е.н., доц., Лагодієнко В.В. – д.е.н., проф., Немченко В.В. – д.е.н., проф., Павлов О.І. – д.е.н., проф., Седікова І.О. – д.е.н., проф., Ніколюк О.В. – д.е.н., проф., Козак К.Б. – д.е.н., проф., Соловей А.О. – к.і.н., доц., Згадова Н.С. – к.е.н., доц., Маркова Т.Д. – к.е.н., доц., Волкова А.Ю. – ас., Мільчева В.В. - PhD, доц., Новикова В.С.

Матеріали додаються за оригіналами рукопису

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст та сутність наданих матеріалів

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ БІЗНЕС-ЕКОСИСТЕМ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Корват О. В., к. е. н., доцент, п. н. с.

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, м. Харків

Цифровізація в Україні поступово відбувається у всіх сферах економіки. Держава декларує зацікавленість у прогресі цифрової трансформації та визначає такі цілі цифрового розвитку як створення високотехнологічних виробництв, цифрових індустрій, цифрового підприємництва, технологічна і цифрова модернізація промисловості [1]. Однак для впровадження інновацій бізнесу потрібні стимули, усунення зайвих бар'єрів, зокрема у сфері нормативно-правового регулювання, наявність попиту та цифрової інфраструктури, що неможливо без формування та реалізації системної інноваційної політики.

Серед основних перешкод інноваційного розвитку Кабінет Міністрів України бачить недосконалість регуляторного середовища та слабкість інфраструктури [2], а стратегічною метою у сфері інноваційної діяльності на період до 2030 року – розбудову національної інноваційної екосистеми [2], що, на погляд автора, значно звужує функції інноваційної політики, яка має впливати на всі галузі економіки.

Процеси цифровізації потребують комплексного державного управління [1]: подолання ринкових вад, законодавчих суперечностей і прогалин, створення мотивацій для бізнесу й ефективних механізмів його підтримки, стимулювання інновацій та інвестицій, підвищення цифрових компетентностей громадян, розвитку інфраструктур, реалізації загальнонаціональних цифрових проєктів, забезпечення захисту прав і безпеки в кіберпросторі тощо. Для проведення цифрових трансформацій актуальним є дослідження теоретичних положень, практичних проблем, ризиків і можливостей цифровізації національної економіки, в першу чергу в реальному секторі, пошук і обґрунтування ефективних регуляторних заходів інноваційного розвитку підприємництва.

Цифрова економіка є екосистемною. Екосистему можна розглядати як нову динамічну структуру відносин між учасниками спільноти [3, с. 2259]. Існує багато визначень екосистеми, які можна поділити на дві групи [4, с. 40]: розгляд екосистеми як приналежності учасників до спільноти з центральним актором чи цифровою платформою; розгляд екосистеми як узгодженої структури діяльності, акторів, їх позицій і зв'язків. Наведені уявлення не протирічать одне одному, а відображають різні аспекти сутності екосистеми. Важливо зазначити, що цілісність екосистеми забезпечується взаємодоповнюваними ролями учасників і їх взаємозалежними відносинами.

У науковій літературі виокремлюють такі види екосистем: бізнес-екосистему, інноваційну й екосистему знань [3; 5; 6; 7]. Бізнес-екосистема складається з суб'єктів, пов'язаних підприємницькою діяльністю та реалізацією та споживанням її товарів і послуг, інноваційна екосистема – з акторів, зосереджених на розробці та впровадженні інновацій, екосистема знань – з учасників спільноти, що генерує, поширює та використовує нові знання. Екосистеми можуть взаємодіяти й організовувати екосистемні утворення більш високого рівня.

До бізнес-екосистем слід віднести промислові, фінансові, підприємницькі, ІТ-екосистеми. Підприємницька екосистема є спільнотою підприємців-фізичних осіб, малих і середніх підприємств, потенційних підприємців, які бажають відкрити бізнес, а також суб'єктів, що підтримують підприємництво. Завдяки специфічним властивостям підприємницьку екосистему іноді виділяють в окремий вид [6, с. 143]. Різновидом бізнес-екосистем являється промислова ІоТ-екосистема, яка крім людей, керуючих виробничими операціями з використанням просунутої аналітики, включає розумні машини, інтелектуальні пристрої, датчики, механізми, архітектурні, апаратні, аналітичні та програмні компоненти.

Характерною особливістю бізнес-екосистем є їх багатосторонність, коли сукупність взаємодій між акторами не розкладається на двосторонні відносини [4, с. 42]. Багатосторонність екосистем проявляється у багатосторонніх мережах, партнерах, ринках, умовах, взаємозалежності тощо. Саме бізнес-екосистемам найбільш властиві мережеві ефекти, швидкість масштабування, економія на масштабі, залежність від даних, одночасне співіснування відносин кооперації та конкуренції. Ще однією специфікою бізнес-екосистем є нелінійність процесів створення цінностей, що ярко виражено у феномені отримання споживачами кінцевого продукту від групи взаємопов'язаних підприємств, а не від окремої компанії [5].

Серед науковців превалює думка, що цифрові екосистеми є самоорганізованими та саморегульованими. Дійсно, екосистема певним чином здатна до самоорганізації та координації процесів, наприклад взаємопов'язані автономні підприємства узгоджують дії для співпраці [3, с. 2260]. Крім цього екосистемній спільноті притаманна коеволюція її акторів [8, с. 811]. Втім, крім наявності механізмів саморегулювання, в екосистемах завжди присутнє управління через оркестратора [6, с. 143], який встановлює умови входу в екосистему, правила участі в спільноті, стандарти взаємодії, забезпечує технічну інфраструктуру, узгоджує інтереси акторів, вирішує суперечки, може контролювати центральні ресурси та розподіляти цінності. Тобто фактично оркестратор керує функціонуванням екосистеми.

Існує тонка грань між управлінням розвитком екосистеми та маніпулюванням поведінкою її учасників. Багато дослідників

наголошують, що у власників корпоративного бізнесу, власників цифрових платформ, через які відбувається взаємодія, та у оркестраторів, існує доступ до значних цифрових масивів, що дозволяє їм завдяки інноваційним технологіям таким як штучний інтелект, машинне навчання, аналітика великих даних, знаходити ніші, слабкі місця, резерви зростання та отримувати конкурентні переваги, іноді шляхом недобросовісних дій на ринку. Недобросовісна поведінка крупних компаній може суттєво впливати на справедливість комерційних відносин не лише в середині екосистем, але і мати негативні економічні ефекти в масштабах країни.

На думку автора розвиток екосистем доцільно описувати через концепцію синергетичної економіки, згідно з якою складна відкрита система еволюціонує шляхом циклічної зміни адаптивної та біфуркаційної фаз [9, с. 137]. Синергетика доводить, що у разі накопичення в системі хаосу і протиріч, вони можуть бути вирішені за рахунок самоорганізації. В точках біфуркації структура системи, зв'язки між компонентами, їх функції та поведінка перебудовуються. Якщо еволюційної адаптації не відбувається, то система деградує і руйнується. Вагоме порушення балансу в складній системі здатне її знищити. Тому важливими функціями держави є попередження макроекономічних ризиків і загроз, їх виявлення та своєчасне реагування для зменшення впливу внутрішніх і зовнішніх факторів ентропії на цілісність і суверенітет екосистемної економіки [9, с. 138].

Таким чином, цифрова трансформація змінює принципи організації підприємництва, створення цінностей, отримання вартості, функціонування ринків і характер конкуренції. В цифровій економіці екосистема має стати новим об'єктом державного регулювання. Законодавство та нормативно-правові акти потребують оновлення з урахуванням змін, а дії регуляторних органів – застосування інноваційних інструментів розробки і обґрунтування заходів щодо створення умов ефективного функціонування та розвитку цифрових бізнес-екосистем, захисту прав та інтересів громадян, національних виробників і національних інтересів у цифровому середовищі.

Література

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки : схв. розп. КМУ від 17 січ. 2018 р. № 67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>.
2. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : схвалено Розпорядженням КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>.
3. Jacobides M. G., Cennamo C., Gawer A. Towards a Theory of Ecosystems. *Strategic Management Journal*. 2018. Vol. 39, Iss. 8, P. 2255–

2276, DOI: 10.1002/smj.2904.

4. Adner R. Ecosystem as Structure: An Actionable Construct for Strategy. *Journal of Management*. 2017. Vol. 43. Iss. 1. P. 39–58. DOI : <https://doi.org/10.1177/0149206316678451>.

5. Clarysse B., Wright M., Bruneel J., Mahajan A. Creating Value in Ecosystems: Crossing the Chasm Between Knowledge and business ecosystems. *Research Policy*. 2014. Vol. 43. Iss. 7. P. 1164–1176. DOI : 10.1016/j.respol.2014.04.014.

6. Cobben D., Ooms W., Roijakkers N., Radziwon A. Ecosystem types. A systematic review on boundaries and goals. *Journal of Business Research*. 2022. Vol. 142. P. 138–164. DOI: 10.1016/j.jbusres.2021.12.046.

7. Корват О. В. Цифрові платформи та екосистеми в Індустрії 4.0. *Актуальні проблеми господарської діяльності в умовах розбудови економіки Індустрії 4.0: збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами III Круглого столу (м. Харків, 25 травня 2023 року)*. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. С. 19-23.

8. Stam E., Ven A. Entrepreneurial ecosystem elements. *Small Business Economics*. 2021. Vol. 56. P. 809-832. DOI : 10.1007/s11187-019-00270-6.

9. Проноза П. В., Корват О. В. Багатоаспектність розвитку економічних систем. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця», 30 – 31 трав. 2019 р. : тези доповідей. Харків : ДІСА ПЛЮС, 2019. С. 137-138.

13.	Голод В.В., Євдокімова М.О. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ КАТЕГОРІЙ.....	45
14.	Гордієнко Л.А., Пасічник Ю.В. ЗАРУБІЖНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ФЕРМЕРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	49
15.	Грищенко А.В. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ХЛІБОПЕКАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	54
16.	Гуркіна Н.А., Замлинський В.А. ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ	58
17.	Добрянська Н.А., Черноусова С.С. МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ У ГАЛУЗІ УКРАЇНСЬКОГО ТУРИЗМУ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СТАЛОСТІ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ.....	62
18.	Донець Л.Я., Мунтян І.В., Долинська О.О. РОЛЬ РЕКЛАМНОГО ДИЗАЙНУ В УСПІШНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМПАНІЙ.....	65
19.	Калишин Д.О., Куницька Н.Б. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКО-ГОТЕЛІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	68
20.	Кемза Р.Г., Євдокімова М.О. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	73
21.	Кирюхін А.В., Афанасьєва О.К. ПОТЕНЦІАЛ МОРСЬКОГО ПОРТУ ЧОРНОМОРСЬК В СИСТЕМІ ЕКСПОРТНИХ ПОСТАВОК ПРОДУКЦІЇ АПК.....	76
22.	Коваленко-Марченкова Є.В., Бут К.А. CONCEPTUAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL INNOVATION SYSTEM.....	80
23.	Корват О.В. РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ БІЗНЕС-ЕКОСИСТЕМ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ.....	84
24.	Красногорська А.В., Савченко Т.В. РОЛЬ СИТУАТИВНОГО МАРКЕТИНГУ У ПРОСУВАННІ ПРОДУКТУ.....	88
25.	Кулаковська Т.А., Випирайлов А.С. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	90